

Hva er Pilegrimsleden?

Pilegrimsleden – St. Olavsvegene til Trondheim, er et nettverk av historiske veier gjennom vakker natur, kulturlandskap og historiske steder. Veiene kommer fra alle himmelretninger til Olav den helliges gravkirke, Nidarosdomen, som var det nordligste pilegrimsmål for kristenheten gjennom hele middelalderen. I dette dokumentet skal vi først tydeliggjøre spørsmål knyttet til navn, veifar og stier, og praktiske innledende spørsmål. Så skal vi kort studere den bakenforliggende historien både for å forstå det historiske pilegrimsfenomenet og for å forsøke å forstå noe av dagens pilegrimsarbeid.

Hva betyr navnet?

Pilegrimsleden eller St. Olavsvegene til Trondheim, er veiene pilegrimene fulgte på sin vandring mot pilegrimsmålet Nidarosdomen - Olav den helliges gravkirke. Pilegrimsleden er fellesbetegnelsen på nettverket av St. Olavsveger til Trondheim. Hver av St. Olavsvegene har også sine egennavn, flere med opphav i regionen den er en del av. For eksempel [Gudbrandsdalsleden](#) fra Oslo til Trondheim har sitt navn fra Gudbrandsdalen som leden går igjennom. Det samme gjelder [Valldalsleden](#) som har sitt navn fra stedsnavnet Valldal der leden starter. Andre St. Olavsvegers navn har sitt opphav i bispedømmenes navn. Som for eksempel [Borgleden](#) som har sitt navn fra Borg bispedømme, og [Tunsbergleden](#) som har sitt navn fra Tunsberg bispedømme. [Bli bedre kjent med alle St. Olavsvegene her.](#)

Historiske veifar og stier

Pilegrimsleden slynger seg gjennom bygder og byer, krysser fjell og fosser og snor seg langs de eldgamle stiene i møte med historie, kultur og lokale tradisjoner. Mennesker som bor langs leden kan fortelle historier knyttet til gamle hus, kirker og landskap, samtidig som de kan by på lokale mattradisjoner og spennende overnattingssteder.

Hvorfor gjøre en pilegrimsvandring?

I middelalderen var de fleste pilegrimene religiøst motivert, selv om sikkert mange var preget av eventyrlyst eller andre beveggrunner for å vandre av gårde. I dag er det mange ulike motivasjoner for å legge ut på pilegrimsvandring. Spennende landskaper, ren natur og gode vandringsveier frister de fleste som legger ut på Pilegrimsleden. Møte med historien og andre mennesker er også en sterk motivasjon.

I tillegg til alle disse sterke opplevelsene som preger den ytre vandringen, byr Pilegrimsleden på en indre vandring. Pilegrimsvandring gjør noe med mennesket, uansett tro og religiøs bakgrunn er det få som ikke gjennomgår en mental forandring på denne turen. Det å vandre i fotsporene til mennesker som har gått denne veien i sorg og glede, håp og fortvilelse, gjennom hundrevis av år, det preger den som våger å gå den samme veien. Å komme frem til målet, den mektige [Nidarosdomen](#), etter å ha vandret i dagevis er en mektig og uforglemmelig opplevelse som pilegrimene bærer med seg på veien hjem og videre gjennom livet.

En Europeisk kulturveg

Siden arbeidet med merking av Pilegrimsleden begynte i 1994 er mer enn 500 mil led gjennom Danmark, Sverige og Norge merket med pilegrimslogoen. Logoen langs Pilegrimsleden er lett å kjenne igjen. Den kombinerer severdighetssymbolet valknuten med en form av Olavskorset. Logoen er mønsterbeskyttet og forvaltes av [Nasjonalt pilegrimssenter \(NPS\)](#) som også koordinerer og utvikler Pilegrimsleden – St. Olavsvegene til Trondheim.

Alle godkjente St. Olavsveger må ha Nidarosdomen i Trondheim som mål og være knyttet til historien om St. Olav. Pilegrimsleden gjennom Danmark, Sverige og Norge, fikk status som Europeisk Kulturveg gjennom [Europarådets kulturveiprogram](#) i mai 2010.

Historie

Å legge ut på pilegrimsreise er kjent fra de aller fleste religioner. Mennesker har til alle tider søkt etter sin opprinnelse, en nærhet til det evige og det hellige.

Kristen pilegrimstradisjon har sin opprinnelse i Kirkens første tid. De første kristne var opptatt av å være på de stedene der Jesus hadde vært slik som i Jerusalem og Betlehem. Dette var likevel ikke de eneste hellige stedene for de første kristne. Den første kristne menigheten hadde mange martyrer som ble regnet som helgener. Disse menneskene hadde vært en del av menigheten og vært med blant dem som feiret gudstjeneste og bar fram bønner til Gud. Det var en klar oppfatning av at martyrene hadde kommet rett til himmelen og nå kunne be fremfor Guds trone. Derfor var det viktig for de kristne å komme til helgenenes graver. Dette ga dem en nærhet til det hellige og en bedre mulighet til å be om helgenenes forbønn.

Martyrer, helgener og pilegrimsvandring

Etter hvert fikk kirken martyrer og helgener mange steder og pilegrimsvandring ble vanlig i hele den kristne verden. Mennesker søkte trøst, helbredelse og tilgivelse for sine synder. Etter hvert ble det også vanlig at kirken påla mennesker å dra på pilegrimsferd som bot for synder. Det var også anledning til å betale andre for å gjøre denne reisen for seg. Disse ordningene ble til tider misbrukt både av kirken og av enkeltpersoner.

Reformasjonen og forbud

Den lutherske reformasjonen var i stor grad en reaksjon på ulike former for kirkelige maktmisbruk. Kirkens lære knyttet til pilgrim, knyttet til bot og trussel om skjærsild, ble kritisert og pilegrimspraksis kom til å bli forbudt i de protestantiske landene. Pilegrimstanken forsvant likevel ikke fra den protestantiske bevegelsen. Den fikk tvert imot en sentral plass i forkynnelse og fromhetsliv ved å fremholde at målet for menneskelivet var himmelen og at livet var en pilegrimsvandring. John Bunyans bok "En pilegrims vandring" er et typisk eksempel på oppbyggelseslitteratur i denne sjangeren. – Det skjedde hva som karakteriseres som en *internalisering* av pilegrimstanken, hvor pilegrimens mål ikke var katedralen med sine relikvier, men himmelen som mål for menneskelivet.

Den romersk katolske kirken og de ortodokse kirkene har en ubrutt pilegrimstradisjon siden kirkens første tid. I vår tid er de protestantiske kirkene i ferd med å gjenfinne denne tradisjonen, samtidig som middelalderkirkens lære på området spiller en langt mindre rolle for dagens mennesker. Nettopp fordi pilegrimsideen aldri forsvant fra de protestantiske kirkenes forkynnelse er det ikke så vanskelig å bli fortrolig med denne tradisjonen på nytt.

Vikingkongen og helgenen Olav

Hellig Olavs skrin i Nidarosdomen har vært det viktigste pilegrimsmålet i Norden siden helgenkåringen i 1031. Den norske vikingkongen og helgenen beholdt sin status som en slags nordisk overhelgen gjennom hele middelalderen, og ble like høyt æret i nabolandene som i sitt eget Norge.

Arverett til landets trone

Den norske vikingkongen Olav II Haraldsson ble født i år 995 som sønn av vikingkongen Harald Grenske som igjen var oldebarn av Harald Hårfagre. Dette var svært fordelaktig i en tid hvor landet var preget av mange småkonger og jarler, for avstamning i rett linje fra Harald Hårfagre ga arverett til landets trone.

En suksessrik vikinghøvding

Bare 12 år gammel ble Olav introdusert til livet som en sjøfarende viking. Moren, Åsta, sendte ham ut på vikingferd sammen med den erfarne vikingen Rane, som ble en viktig lærer for den unge gutten. Olav ble en suksessrik vikinghøvding med viktige allierte blant Europas herskere, men også farlige fiender. Blant hans allierte var kong Adalred II av England som på den tiden var i konflikt med den danske kong Svein. Kong Olav rev ned London bro ved hjelp av langskipet sitt ifølge sagaen. Kong Adalred II vant tilbake landet sitt og Olav ble rikt belønnet.

Olav døpes i Rouen

En annen av kong Olavs allierte var hertug Richard II av Normandie. Da Olav var 19 år gammel hadde han et mange måneder langt opphold ved hertugens hoff i Rouen i Frankrike. Selv om kristendommen allerede hadde vært introdusert mange steder i Norge og kong Olav II Haraldsson sannsynligvis kjente til denne nye troen, var det under dette oppholdet i Rouen at Olav fikk undervisning i kristendom av hertugens egen bror, erkebiskop Robert av Rouen, og ble døpt i 1014 i Rouen.

En konge blir valgt

Olav kom tilbake til Norge med en visjon og et kall til å samle sitt kongerike til ett kristen land med en ny kristen lovgiving. I løpet av året 1015 ble Olav valgt til konge over Norge ved å reise fra ting til ting og la seg velge til konge på den måten som var vikingenes form for demokrati. Frie menn som eide sitt stykke jord kunne stemme. I 1016 ble Olav hyllet som konge ved Øyretting i Trondheim. Han var da den første som var valgt til konge i alle fylker. Gjennom denne prosessen introduserte kongen også en kristen lovgiving som ble antatt ved Mosterting i 1024.

Et kongedømme med fremgang og motstand

Gjennom de 15 årene Olav var konge i Norge, opplevde han stor fremgang for sitt prosjekt, men også mye motstand fra viktige og strategiske personer, og da særlig jarlene i Trøndelag som hadde en allianse med kongen av Danmark. I 1028 måtte kong Olav flykte til Novgorod hvor han tilbrakte et par år ved prins Jaroslav i sitt hoff. Den russiske fyrsten var ikke bare kong Olavs svoger, men også fosterfar for hans sønn, Magnus den gode.

Slaget på Stiklestad

I 1030 hadde kong Olav en drøm som han tolket som et kall til å vende tilbake for å kjempe for sitt land. Han ankom Stiklestad med en liten hær og ble drept i slaget 29. juli 1030. Sagaen om Olav den Hellige, skrevet av den islandske historikeren Snorre Sturlasson, forteller at det skjedde mirakler både på slagstedet og senere rundt kongens grav i Trondheim.

Folk begynte å anse kongen for hellig og ett år senere overbeviste de biskopen om å åpne graven. Kongen så ut som om han hadde sovet, håret og neglene hadde vokst, huden var frisk og det steg en vidunderlig duft opp fra kisten, ifølge beretningene. Kongen ble erklært for martyr og helgen i året 1031. Relikviene ble plassert i kirken og pilegrimsferder til den hellige kongen begynte umiddelbart.

Nidarosdomen - Olav den helliges gravkirke

I 1153 ble Nidaros erkebispedømme/kirkeprovins etablert av paven, og erkebiskop Øystein begynte straks å bygge den majestetiske katedralen i Trondheim, Nidarosdomen. Erkebiskop Øystein hadde studert i Frankrike og England og hadde god kjennskap til den europeiske katedralarkitekturen. Han bragte med seg både kunnskap og steinhuggere til Trondheim. Erkebiskop Øystein var også viktig for venerasjonen av Olav. Han skrev boken om Hellige Olavs lidelse og mirakler "Passio et miracula beati Olavi". Denne boken ble spredt og kopiert over hele Nord- Europa og vi kan fortsatt finne enkelte kopier blant annet i biblioteker i Douai i Frankrike og Oxford i England. I 2019 ble "Passion Olavi" relansert og er å [få kjøpt i bokhandlere.](#)

Pilegrimsvandring til Nidaros

I Nidaros, Trondheim, begynte pilegrimsvandringene til Olav den helliges grav straks etter hans død på Stiklestad i 1030. Det ble fort ble kjent at han måtte være en hellig mann og i 1031 ble han erklært hellig. Det tidligste vitnesbyrdet om dette er i Torarin Lovtunges dikt fra tiden 1031-35, han var skald hos kong Olavs fiende; dansk kongen. I løpet av noen få år var pilegrimsvandringen til Olav den helliges gravkirke så sterkt befestet at den var kjent langt utover i Europa.

Pilegrimsvandring i 1070

I denne først tiden etter Olav den helliges død og helgenkåring lå kirken i Nidaros, Trondheim, under erkebispesetet i Hamburg/Bremen. I 1070 skriver erkebiskopens

“sekretær”, historikeren Adam av Bremen, en beskrivelse av biskopens reise til kirken i Nord, blant annet til Nidaros. I den forbindelse beskriver han pilegrimsferden til Nidaros:

“Nordmennesenes viktigste by er Trondheim. Den er nå prydet med kirker og besøkes av mange mennesker. Der ligger den høysalige konge og martyr Olavs legeme. Ved hans grav virker Herren den dag i dag de største helbredelsesundere. Og folk som tror at de kan hjelpes gjennom den hellige manns fortjenstfulle gjerninger, strømmer dit langveisfra. Hvis man seiler fra Ålborg eller Vendsyssel i Danmark, kommer man i løpet av en dag over til Viken, som er en by i Norge. Derfra holder man til venstre og seiler langs Norges kyst, og på den femte dagen når man fram til byen Trondheim. Man kan også ta en annen vei, som fører fra danskenes Skåne over land til Trondheim. Men denne veien over fjellene tar lengre tid, og ettersom den er farefull, unngås den av reisende.”

Pilegrimsvandring i moderne tid

Da den lutherske reformasjonen nådde Norge i 1537 ble pilegrimsvandring forbudt. Først i det 20. århundret begynte folk igjen å komme til Nidaros som pilegrimer. Særlig etter 1980-tallet dukket stadig flere opp og ikke minst da pilegrimsveien mellom Oslo og Trondheim ble merket fra 1993 og frem til 1997. Pilegrimsleden – St. Olavsvegene til Trondheim slik vi kjenner den i dag ble offisielt åpnet av HKH kronprins Haakon 29. juli 1997.

I dag er Pilegrimsleden – St. Olavsvegene til Trondheim i Norge, Danmark og Sverige merket med St. Olavsvegens logo og fikk status som Europeisk kulturveg under [Europarådets kulturveiprogram i 2010](#).